

Det demokratiske Høre

Taler

Nils Vogt

Dato

2 november 1885

Sted

Den konservative
Studenterforening "Forbundet"

- 1 Naar jeg som Titel for de spredte Bemærkninger jeg vil fremføre her i Aften, har
sat Ordene "Det demokratiske Høre", er det ikke for at antyde noget egentlig
nyt, altsaa heller ikke for at udtale, at det hidtilværende norske Høreparti ikke
er et demokratisk Parti. Det er for at fremholde enkelte Synsmaader, hvis
- 5 Befølgelse efter min Mening vilde lede til, at Høre her i Landet fremdeles
opretholder og videre udvikler det sunde demokratiske Tilsnit, som det har
taget i Arv. Og naar jeg kommer frem med disse mine spredte Tanker i et
Forbund af unge Academici, altsaa Medlemmer af, hvad man spottende har
kaldt "Førstestanden" og blandt vore Modstandere i den unge akademiske
- 10 Verden har skjældt for "Aristokrater", saa er det, fordi jeg kjender dem, mine
Herrer, bedre end hine Spottere, fordi jeg ved, at vi ere traadte sammen i dette
Forbund til fri Meningsudvexling med Respekt for enhver ærlig Anskuelse,
fordi vi her vilde søge at klargjøre for hverandre særlig de Pligter, der paahvile
den Ungdom i et Land, der har været lykkelig nok til at faa en god Uddannelse
- 15 og leve i bedre Kaar end de gennemsnitlige.

- Jeg sagde, at Hørepartiet i Norge havde taget i Arv et sundt demokratisk
Tilsnit. Det er en Sandhed, som ikke vil kunne nægtes af nogen, der har sat sig
nogenlunde ind i vor politiske Historie. Ingen skal ved at gjøre sig bekendt med
- 20 Arbeidet for Forfatningen af 1814 og selve Værket kunne nægte, at det var
sande demokratiske Grundanskuelser, der raadede hos dem, der gikk i Spidsen
for Frihedsarbeidet. Høiædle Adelsmænd og høifornemme Embedsmænd vare
de de fleste af dem, men ingen Standsinteresse, intet smaaligt Forsøg paa
Bevaringen af nogen Særstilling blev der arbeidet for fra deres Side. Betegnende
- 25 blandt meget andet og større er Ordskiftet og Stemmegivningen om
Grundlovens § 37 (nu 23), angaaende Adelen, Titler og Ordener m.m. Efter
dens Afslutning var det, at Sørenskriver Falsen høitidelig frasagde sig og
Efterkommere Familiens Adelskab. Jeg behøver ikke at paapege for dem det rent

30 demokratiske Grundlag i den hele Forfatning, heller ikke, hvorledes dens demokratiske Form nedigjennem Tiderne gaves et rig Indhold af dem, der med Rette bør betegnes som Eidsvoldsmændenes Arvtagere. Udover Landet har de Kundskaber og Virkelyst, Arbeide for Oplysning og gode Sæder, - til ethvert stort Fremskridt i Landet er deres Navne knyttet.

35

Med Eidsvoldsgjeringen vil Grev Wedel's, Christie's og Falsen's Navne altid sættes i Forbindelse, man vil ikke kunne prise det kommunale Selvstyres Indførelse i Norge, uden samtidig at nævne J. H. Vogt. De kjæmpemæssige Fremskridt i Landets Kommunikationer og Udviklingen af vore Næringsveie, 40 det opblomstrende Liv i By og Bygd, - vil man nogensinde kunde skildre det, uden at Navnene Stang og Schweigaard indtage Hæderspladsen blandt dem, hvem det skyldes? Den ene den utrættelige og rigt begavede Chef for Landets Administration, den anden den ædle Kjæmpe for aandelig og materiell Frihed, for Fremskridt og Folkets sædelige Opdragelse - i Nationalforsamlingen, i 45 Landets største Kommune og paa Universitetets Katheder. Og hertil kunde nævnes meget, meget mere. Men det nævnte tør være nok til Bevis for, at netop de Mænd, hvis Anskuelser i formelle politiske Spørgsmaal af selvgjorte Dommere ere stemplede som store Forbrydelser, netop dem er det, hvis Virksomhed i det praktiske Liv har gjort Norge til, hvad det nu er.

50

Ved Siden af dette Rastløse og uegennyttige Arbeide for Landets Udvikling og Fremgang førtes der fra de samme Hold en Kamp for Bevarelsen af den efter vore smaa og tarvelige Forhold afpassede Forfatning og dermed i Forbindelse staaende Praxis for Landsstyrelsen, og fra denne Kamp for - lad mig kalde det de 55 mere formelle Betingelser for en rolig og sund Udvikling - var det, at disse Foregangsmænd og de, der sluttede sig om dem, fik Navnet "Conservative", senere hen endog "Bagstrævere".

Det er ikke her Tid eller Sted nu at udvikle i det lange og brede det berettigede eller uberettigede i de Synsmaader, der ledede til dette Arbeide for at regulere de 60 løsslupne Strømninger. Vi kjende alle det faktisk foreliggende Resultat, vi fordømme og beklage alle de Midler, hvormed Folk, hvis Energi og Ærgjærighed er større end deres Hæderlighed og Nobelhed, have skubbet tilside den konservative Ledelse, vi kjende desværre ogsaa den gemenhed - 65 mildere Ord kan jeg, Sandheden tro, ikke bruge - hvormed den konservative Sags ridderlige Forkjæmpere forkjætres, belyves og forfølges. Bjørnsom kjendte kun daarlig de Kræfter, der vilde blive de raadende i vort samfund i vor Tid, da

han i 1871 bebudede Statsminister Stangs Fald og Eftermæle i følgende Linier:

70

Men naar Du ligger paa Din tagne Vold,

Da skal vi sige ved dit vendte Skjold:

75 Han stod imod, da han ei bedre vidste;

Men han var Ridders-mand indtil det sidste.

Hvor vidt forskjellig er ikke de faldne Riddersmænds Eftermæle fra dette?

80

Men hvor meget vi end kunne beklage det skete, ugjort kan det ikke blive og heller ikke omgjort. Dette er en Sandhed, man altid bør have for Øie i Dagens Strid, og særlig for Ungdommen, der skal bygge videre og optage de nedlagte Vaaben, maa det være af største Vigtighed at se Tingenes sande Tilstand i

85 Øinene, at tage Forholdene, som de foreligge, og handle derefter. Faktum er da dette: Den efter min Formening gavnlige Kontrol, der ligger i to Statsmagter, der arbeide med en loyal Opfatning af sine Pligter og Rettigheder, er ikke mere. Vi have en Regjering, der i meget er saare afhængig og uselvstændig, og vi have et Storting, hvis Handlinger bindes af den "nye Statsskiks" Hensyn, det er ikke
90 sjælden Hensyn, der ligge udenfor, stundom staar ligefrem i Strid med Vedkommende Sags Interesse. (Nu, nogen unødig Overdrivelse i dette har Mangelen paa Øvelse selvfølgelig medført, og mange Løierligheder ville vel afslibes med Tiden.)

95 Men kan det derfor nægtes, at Nationalforsamlingens Sammensætning altid for Fremtiden vil have en stor Indflydelse paa Regjeringens, og kan det nægtes, at dette Forhold - rent ud sagt - maa saa være? Jeg mener ialfald delvis Nei og skal søge at forklare hvorfor. -

100 Under den gamle Statsskik, da Ligevægtstheorien eller rettere den gjensidige Kontrolls Theori søgtes praktiseret, stillede Grupperingen sig faktisk saa, at de, der troede, at man som regel maatte forudsætte Klogskab og Visdom ved Udnævnelsen af Kongens Raadgivere, kun mindre brød sig om, hvorledes Nationalforsamlingen sammensattes og optraadte. De troede at finde sine - og
105 derved ogsaa Landets - Interesser bedst beskyttede gennem Regjeringsmagten, der nok skulde vide at sætte en Stopper for alle Utidigheder. Paa den anden side

sluttede de, der ere af den Mening, at man viser sig ægte Nordmænd, ved i ligt og uligt at abe efter fremmede Forbilleder, sig varmt om den Tanke, at
110 Storthingets Afgjørelse skulde og maatte være Vidsomsfrugter, Regjeringens Modstand kun Uforstand. De fleste af Landets Borgere tage kun aktiv Del i det offentlige Liv som Vælgere. De, der fandt Kongemagtens Valg av den ene Statsmagt tilfredsstillende for sig, og sine Interesser betryggede derved, havde selvfølgelig mindre Trang og Opfordring til Deltagelse i Valgbevægelsen,
115 medens man fra den anden Side ikke troede at kunne lægge noksom Vægt paa "Folket i Valg".

De Repræsentanter, Flertalspartiet saa udkaarede, repræsenterede for dem mere end Vælgernes Anskuelser i de Sager, der havde foreligget ved Valget, de
120 repræsenterede Folket mod Kongemagten, de repræsenterede "den nye Statsskik" og hvad det nu kaldtes altsammen. I en hensynsløs og ensidig Hævdelse af den ene Statsmagts Rettigheder og en ligesaa hensynsløs Overseen af dens Pligter, fandt derfor disse Mænd i sine Vælgere blinde Tilhængere. "Systemet" skulde knuses. Hertil kunde mange Sager, der i sig selv burde være
125 upolitiske, tjene, og derfor gikk Vælgerne med paa dem.

Den saglige Side af Venstres Program fik den gang mange flere Tilhængere, end ellers vilde været Tilfældet. Og deri laa den største Fare. De mange Reformere vare ikke Maal, men Midler i en politisk Kamp.

130 Kampens Udfald kjende vi. Men for os, der efter fattig Leilighed gjerne ville være med paa at bygge videre til praktisk Gavn, til Lykke og Velsignelse, men ikke ønske at kaste Kræfter bort paa formelle Stridigheder, paa Fortolkninger og Rethaverier, for oss bør de saglige Hensyn staa i første Klasse, vi se i Reformerne
135 det reelle Indhold. Har vi nu nogensomhelst, selv den ringeste Udsigt til at kunne virke for det, vi gjerne vilde fremme, og mod det, vi ønske at afværge, hvis vi forsøge at føre Striden tilbage paa de gamle Enemærker? Jeg tror, den nyeste Tids Historie lære os, at saa ikke er Tilfældet.

140 Den Opfatning er voxet sig stærk hos det norske Folk, at det selv skal raade i sine egne Anliggender. Saa har - det indrømmer jeg - faktisk været Tilfældet, og jeg skal være den sidste til at nægte, at Konge og Regjering, sammensat efter de Regler, som Folket selv i Forfatningen har givet, er Repræsentanter for Folket de ogsaa, egentlig ogsaa valgte af Folket selv. Men de levende Slægter staa fjærnere
145 fra den Ordning, hvorved denne Del af Folkerepresentationen i udstrakt

Forstand konstitueredes, de levende Slægter lægge mest Vægt paa sine egne
Handlinger, Ønsker og Valg. Saa er det og det gjælder for begge Siders
Vedkommende. Hvis her virkelig var dem, der - praktisk seet - vilde nægte dette,
150 saa vilde det være nødvendigt maaske at bevise Naturligheden i denne Slægtens
Opfatning, men jeg tror ikke, at saa er Tilfældet. Thi vi se rundt os daglig i
Praxis Exempler paa, at selv yderste Høire erkjender - maaske nødtvungen, -
men dog erkjender - Valgenes enorme Betydning. En sørgelig Erfaring har
belært dem om, at en Appell til Vælgerne er deres stærkeste og jeg tror i
155 Længden bedste Middel. Siden Sognepræst Heuch var paa Folkemøde, efter at
Statholder Løvenskiolds Sønneson reiser rundt - Ære være dem derfor - er
Faktum ubestrideligt. -

Men man har seet, at Høire ligesom har kviet seg for helt ud at tænke sig
160 Konsekventserne heraf til Ende. Man ser, at der fremdeles tordnes mod
Flertalsstyret, ja nylig saa jeg i et Blad, at nu var - uanseet Valgenes Udfald -
netop Tiden inde for "det Ministerium vi haabe og vente paa". Jeg tror, at
saadanne Udtalelser vidner om mangel paa Forstaaelse og Erkjendelse af de
vexlende Tiders vexlende Krav, og at deres Efterlevelse vilde være Høirepartiets
165 Død. Faktisk appellerer man til Vælgerne, og af Vælgerne vil man have Flertal.
Men tror man nogensinde at faa Flertallet til at erkjende, at Flertallet ikke bør
have den ledende Indflydelse, vil man nogensinde vinde Vælgere paa det
Program, at Valgudfaldene ere ligegyldige for Statsstyrelsen? Der er en
Selvmodsigelse i dette, som ikke jeg kan klare.

170 Enten faar man stole paa Konge og Regjering som før, og det kan man af gode
Grunde ikke.

Eller man faar appelere til Vælgerne, men da være sig bevidst, at man ophøier
175 Vælgernes Dom til at have betydelig Indflydelse. Og hvis Høire fik Flertal, -
hvad vi aldrig kan faa, hvis ikke disse Selvmodsigelser ryddes ud blandt os, - vilde
man da være saa begejstret for Ligevægts teorien? Vilde man da ligeoverfor
Stang som Storthingsfører kræve - ikke en af de nuværende - men en hæderlig
Venstremand i Spidsen for Regjeringen? Vilde man da være saa bange for den
180 Ensidedighed og Lyst til Regjereri, der saa let griber et overmægtigt Flertal, især et,
der har saa meget Uret at hævne?

Ja, jeg skal ikke svare herpaa. Jeg overlader Svaret til Theoriens Venner. Nei, skal
vi nogensinde have Haab om Fremgang, skal vi kunne faa Adgang til det

Arbeide for Fædreland og Folk, vi kunde føle Trang til, da faar vi sandelig ikke henfalde i Klager og sørgelige Betragtninger over Tider, som aldrig vende tilbage, men vi faar have Øinene aabne, lære ret at kjende, under hvilke Kaar vi lever og med hvilke Midler vi kunde virke, - og saa handle derefter.

190

Jeg vil slutte denne Del av mine Bemærkninger med at henlede Opmærksomheden paa, hvad der maaske ikke tilstrækkelig er falden i Øinene, at Centralstyrelsen for de konservative Foreninger i sin Cirkulærskrivelse Høsten 1884 - selvfølgelig med fuld Bevidsthed om Betydningen deraf - har erkjendt
195 Parlamentarismen i den Forstand, at Valgene have Indflydelse paa Sammensætningen af Kongens Raad, og at dette er egnet til at skjærpe baade Ansvarsfølelsen og Bevidstheden om Rettigheder hos Vælgerne. Skrivelsen indledes med følgende Ord:

200

"Den Forringelse i Antal, Valgene i 1882 bragte det konservative Parti i Stortinget, i Forbindelse med den Maade, hvorpaa det radikale Parti har benyttet Rigsretten, har foranlediget Kongemagten til at omgive sig med et af det radikale Partis Fører dannet Raad."

205

"Vort offentlige Liv er bragt ind i et nyt Stadium og under væsentlig nye Former", heder det videre i samme Skrivelse med rette, og under disse nye Former er det da, vi vil faa at virke. Det maa vi have os for Øie. Meget belæring
210 kan vi hente fra tidligere Dages Begivenheder. Men vi faar ikke blive staaende derved. Og kaster vi saa Blikket udover dette Samfund, i hvilket vi ønsker at arbeide, til hvis Medlemmer vi maa vende os med Tillid og Tro, om ogsaa med ærlig Kritik og Modstand, hvor saadan behøves, saa er der nok af Opgaver der ligge for os, saa mange i de forskjellige Virksomhedsgrene, at jeg forgjæves vilde
215 søge at nævne dem alle. Hvad jeg derimod vil faa Lov til at fremholde er enkelte Hovedsynspunkter, som en demokratisk Høiremand, efter min Mening, nøie bør holde sig for Øie.

220

Først skal jeg da nævne en enkelt Sag, der maa sees i Forbindelse med det foran nævnte, en Sag, som Høire i Landet med rette har begyndt at kjæmpe for, nemlig en retfærdigere Valgmaade, en Valgmaade der giver Flertal som Mindretal Ret, der udelukker Misligheder som de, der nu gaa i Svang. For at holde os til Valgene i 1882. Efter Venstremanden Utheims Statistikk raadede

225 Høire blandt Urvalgerne i hele Riget over 40 %, blandt Valgmændene derimod kun over 32 ½ % og i Stortinget kun over 27 %. I de enkelte Valgkredse kan ved den nuværende Ordning fremkomme saadanne vanskabte Valg, som f. Ex i Jarlsberg og Laurvik, hvor der afgaves 1908 Høirestemmer og 1951 Venstre, medens disse sidste 50 ½ % bleve aldeles urepræsenterede i Stortinget.

230

Saadant vækker Bitterhed og Had under og efter Valgkampen og frister til Anvendelsen af Midler, der helst burde være borte. Men Kränkelsen over, at selv store Mindretal bliver aldeles uden Indflydelse, den indgroede Bevidsthed om, at Flertallet, om end aldrig saa lidet overveiende, har al Magt, leder til en
235 Krig paa Kniven for at blive dette Flertal. For et i Sandhed frisindet Parti, der i Gjærning vil vise sin Liberalitet, kan der ikke foreligge vakrere Opgave end denne, at sikre alle Meningsberettigede Indflydelse i det offentlige Liv efter en refærdig Maalestok.

240 Nøden og Følelsen af egen Vanmagt under nuværende Forhold har drevet Mindretallet herhjemme til med saa meget Styrke at fremholde Mindretallets Repræsentationsret. Men ogsaa i denne Kamp ligger der et Bevis for, at Høire - maaske delvis ubevidst - er gaaet over til Erkjendelse af de offentlige Valgs enorme Betydning. Man føler, at derigjennem vil man i Længden virke bedst og
245 stærkest, og derfor er Kampen for Mindretallenes forholdsmæssige Repræsentation en god Kamp.

Men kun under en Betingelse: Under denne Kamp for Mindretallet og dets Valgrettigheder maa man aabent vedkjende sig ogsaa Flertallets Ret i Valgene.
250 Kampen for Mindretallenes forholdsmæssige, d.v. hos os i Øieblikket sige stigende Repræsentation er en Kamp for at naa op i Flertal og Flertallets Rettigheder. Men under denne Kamp maa man erkjende ogsaa det bestaaende Flertals Ret, ellers er Kampen en Kamp i Blinde og dens Maal uforstaaeligt.

255 Jeg hørte forelden en Ytring, der aldeles rammede, hvad jeg selv har tænkt om disse Forhold. I en Samtale med en ledende Venstremand af meget Indflydelse gav han paa mit Spørgsmaal, om ikke hans Blad vilde virke for Forholdstalsvalg, det Svar: "Naar Høire anerkjender Flertallets Ret, er det Tid for os at anerkjende Mindretallets." Her sees ogsaa den praktiske Side: Flertallet, der nu uimodsigelig
260 har Magten - det maa vi altid holde os for Øie - indrømmer aldrig Mindretallets Ret, før dette erkjender Flertallets. Det er grei Regning.

265 Gaar man først ind paa det foran fremholdte, at Flertallet maa være vort Maal og
dets berettigede Magtkrav engang vort Middel, er det dermed givet, hvorledes vi
have at stille os ligeoverfor det i disse Tider meget omhandlede Spørgsmaal om
Stemmeretten og den stedfundne Udvidelse deraf. Jeg skal ikke optage nogen
Diskussion om de forskjellige Theorier for Stemmeretten, om det er en
270 almindelig Menneskeret eller en Borgerret eller kun tjener som Compensation
for Pligter, altsaa kun tilkommer dem, der i et vist Mon ifølge gjældende Regler
ere nødsagede til at yde Bidrag i Penge eller personlig Tjeneste til Staten.

Det er meget interessante Spørgsmaal, men gaar ikke nødvendigvis ind under
det foreliggende Emne. Hvad vi har at drøfte, er Sagens praktiske Side, og den er
275 da denne: Ved forrige Valg var der i Landet 99500 Stemmeberettigede og
antagelig adskillige Tusinde, der havde Betingelserne, men ei havde ladet sig
indføre i Mandtal. Den nye Stemmeretsudvidelse vil antagelig aabne Adgang for
ca. $\frac{1}{2}$ Hundretusind, altsaa mindst $\frac{1}{4}$ af det samlede Antal. Enhver vil af disse
nøgne Tal forstaa, hvor stor Lod disse nye Stemmeberettigede vil kunne kaste i
280 Vægtskaalen. Og derefter faar man handle. Man kan have hvad Mening man vil
om Berettigelsen af den foretagne Udvidelse, 2 Ting er dog saagodt som alle enige
i: at Reglerne fra 1814 vare forældede og trængte Fornyelse og at den Maade,
hvorpaa det Sverdrupske Forslag var redigeret, var saa uheldig som mulig og
aabner Adgang til mange Misligheder. Men disse Regler ere nu engang de
285 gjældende og ved Hjælp af dem ere de mange Tusind Stemmeberettigede
indførte.

Hvad har man saa at gjøre, hvis man vil virke noget for sit Maal? Jo, at
godkjende og anerkjende disse nye ved siden af de gamle, henvende sig til disse
290 som til hine med en alvorlig Appell om en forstandig Udnyttelse af deres Ret,
der jo i sig ogsaa indeholder en Pligt, stille dem paa lige Linje med de gamle
Stemmeberettigede og for Alvor vise, at man lægger Vægt paa deres Mening og
ønsker deres værdifulde Tilslutning.

295 Men saa handles der desværre ikke overalt inde Høire. Man har paa enkelte
Hold forseet sig saaledes paa Udvidelsesforslagets formelle Mangler, der gjorde,
at Høire paa Stortinget med fuld Ret stemte imod, at man møder de nye
Stemmeberettigede med Mistro og Anfald, truer de gamle med de nye, der
fremstilles som dem, der har røvet andres Eiendel, og tvinger saaledes de mindre
300 selvstændige af disse, der igunden i Sag er conservative, over i Venstres rækker.
Thi Venstre forsømmer ikke at tude dem i Ørene, at den Ret, Venstres Stemmer

gav dem i 1884, den forpligter dem til i 1885 at stemme med Venstre. Mange føle sig frastødte fra Høire og bide paa Krogen, uagtet det jo er en Fornærmelse, et Krav om Umyndiggjørelse, der stilles til dem fra Venstres Side.

Ligesaa lidt som det er berettiget eller klogt at sætte de gamle Stemmeberettigede op mod de nye, ligesaa lidt tiltalende er den nu fra enkelte Høirehold drevne Affektation med "Odelsbonden". "Den norske Odelbonde" har altid været Gjenstand for en lidet begrundet Forkjærlighed, hvor det har gjældt Talemaader: Paa Vers og Prosa, i Alvor og Lystighed har man fremstillet Odelsbonden som et Indbegreb af Kløgt og Dyd, og dog fortjener han ikke at skamroses saaledes i Modsætning til de øvrige Samfundsklasser. Nu skal jeg ikke nægte, at denne Tilbedelse og Dyrken af Standsfordom tidligere væsentlig har været drevet fra Venstrehold, og at det kan være fristende at stille Modsætningen mellem Ledernes Theori og Praxis i et grelt Lys. Men det bør ei forlede nogen til at iføre sig Modpartiets aflagte Klædebon og optage den Trafikk, man tidligere har bekjæmpet. Bondens Mistro og Uvilje mod Embedsstanden og Bybefolkningen har i det store taget været uberettiget, og den vellykkede Appell til hans naturlige Mistænkksomhed har kun baaret daarlige Frugter.

Ikke stort bedre forekommer mig denne nye Appell til en daarlig Egoisme at være. I et demokratisk Samfund bør der arbeides for Udslettelse af Standsforskjel og Klassemodsætninger og derfor bør man være varlig med den moderne Hyrdemusik ligeoverfor "Odelsbonden". Kan et Amts Stemmeberettigede - de ere jo ikke alle Bønder - virkelig finde sig bedre tjent med at sende Folk paa Thing, der ikke høre til den jævne Gaardbrugerklasse, saa lad dem det. De handler her kun ligedan som den store By, hvis Handelsstand ikke kan blive enig om nogen Repræsentant inden sin egen Midte, men derimod let enes om andre med ikke-merkantil Uddannelse, der, naar det gjældeer, ofte viser sig at være særdeles dygtige Forkjæmpere ogsaa for de merkantile Interesser. Dette er Sagen seet i dens Almindelighed. At mangt et Amt handler overmaade ilde i sine Valg af Levebrødspolitikere og saadant, er jeg den første til at indrømme. Men det er, fordi Kravet til Uegennyttighed, uplettet Hæderlighed og virkelig Dygtighed aldrig ustraffet tør tilsidesættes. Det hænger ikke sammen med Repræsentanternes borgerlige Stilling.

Man vil let forstaa, hvorledes jeg fremdeles finder, at et demokratisk Høire bør stille sig overfor Krav paa Stemmerettens end yderligere Udvidelse. Er det saa - og det er uimodsigeligt, - at Stemmeret hos os indrømmes til alle, der er i

Besiddelse af et givet Minimum af aandelig eller materiel Kapital, som altsaa maa forudsættes at have Dømmekraft til at vælge og berettigede Interesser at varetage - saa maa enhver, der erkjender det berettigede i et sadant

345 Stemmeretsfundament, ønske en yderligere Stemmeretsudvidelse paa samme Grundlag. Men man maa rigtignok da arbeide for, at Betingelserne ere der før Rettighedernes Erhvervelse, bagefter for disses Indrømmelse. En forstandig Mand kan umulig sige som Statsminister Sverdrup i hans Skoleforslag: "Jeg har talt og virket for Folkets Selvstyre, dette forpligter mig til at tale og virke for
350 Folkets Oplysning!"

En forstandig Mand gaar den modsatte Vei, taler og virker altsaa for Udbredelse af Oplysning og bedre Kaar sa langt som muligt, gjørende det klart for sig selv og Mængden, at hvis den vil tilegne sig dette, saa vil ingen forstandig Mand
355 modsætte sig ogsaa en Forøgelse af dens borgerlige Rettigheder. Ved en saadan tillidsfuld Henvendelse tror jeg, at man kan vække Lyst hos Menigmand for større Fremskridt i den antydede Retning og gjøre ham mindre modtagelig for deres Hyl, der alene forespeile ham hans Rettigheder uden at nævne de Pligter, der ere en Betingelse for hine. Ingen Ensidighed bør her finde Sted. En stadig
360 Pukken alene paa Pligterne er ligesaa lidet skikket til at vække Arbeidslyst og Tillid som en ensidig Fremholden af Rettighederne. Begge Dele bør fremholdes samtidig og fremstilles i Lys af hinanden.

Gjør man dette, viser man i Gjerning, at der er Alvor med i Kampen for at løfte
365 flere og flere op til sig, da vil det kunne gaa i Opfyldelse, hvad Ibsen udtalte ligeoverfor Trondhjems Arbeiderforening. Han sagde - med Festtalens vanlige Afgivelse fra Nøgternhed i Udtrykket - at vort offentlige Liv venter paa sin Adel, og at denne vilde komme ved Arbeideren og Kvinde. Det er de 2 store Klasse, der hidtil ere holdte udenfor, og hvis Krav snart ville høres at lyde mere
370 og mere høirøstet. Det gjælder ikke at forhindre deres Indtrængen i det offentlige Liv, men at faa denne ledet i det Spor, at de tilfører friske Kræfter til Arbeidet for et sundt, hæderligt og besindig offentlig Liv og stille sig med Rekrutens Iver frem i Rækken til Kamp mod de nedrivende Kræfter.

375 Hvad nu først Arbeideren angaar, maa man erindre, at de moderne Opfindelser medføre en stedse større Sandsynlighed for, at det Land, der har et rig Fond af naturlige Drivkræfter, derigjennem mer og mer vil blive Stedet for en rig industriell og merkantil Virksomhed. Hvad vi hos os har været vant til specielt at forstaa ved en Arbeider, vil derfor efter al Beregning komme til at spille en stedse

større Rolle. Samtidig maa erindres, at denne Kropsarbeiders Hverv og de Kaar, hvorunder han er henvist til at virke, gjør det mer og mer nødvendig at tænke paa, hvorledes han skal klare sig i Sygdom, under Ulykker og i Alderdommen. Spørgsmaalene herom staa paa Dagsordenen i mange Lande og ere i Anmarsch ogsaa hos os. Den, der arbeider for deres Opklaring og Løsning, viser sig som Arbeiderens Ven. Det er noget, denne i Længden nok vil lære at forstaa, og som vi ikke bør glemme.

Hvad nu Kvindens Indtrædelse i det borgerlige og offentlige Liv angaar, saa er det min paa inderlig Overbevisning grundede Mening, at derved vil Offentligheden tilføres et Fond af sædelig Alvor og Kraft, der maa vurderes meget høit. Alene dette ene Punkt var nok som Gjenstand for mere end en Aftens Foredrag og Diskussion, og jeg kan derfor ikke her nøiere gaa ind derpaa. I Diskussionen kunde der maaske blive mere Plads dertil. Et skal jeg alene antyde: Der tales meget om den Fare, som vor Kirkeorden og Skole - ja Kristendommen selv er udsat for ved de moderne Tempelstormeres Anfald. Hvis Kvinden, den norske Kvinde her havde et Ord i Laget, paa hvilken Side tror man hun vilde stille sig i denne Kamp? Jeg tror ikke, at Svaret kan være tvivlsomt.

Biskop Martensen har i Indledningen til sin Ethik sagt, at ikke Individet, men Familien er Eneren, hvorfra der maa gaaes ud, naar der ikke lige fra Begyndelsen skal regnes feil.

Men er det saa, at det større Samfund helst bør være et Afpræg af de smaa, hvorfor skulde da ikke i det store tiltrænges Kvindens forsonende, mildnende, rensende og styrkende Indflydelse, der anerkjendes og lovprises saa i de mindre?

Jeg har tidligere nævnt, at den materielle Interesse i Statens rolige Styrelse er anerkjendt hos os som Grundlag for Deltagelse i det offentlige Liv. Men dette gjælder NB. ikke Kvinden. En myndig og driftig Kvinde, saadan som vi have ikke saa faa Exempler paa, kan være en Kommunes største Skatteyder og største Driftsherre, men hun har dog i Kommunens Anliggender ikke saa meget at sige som sin Kontorfuldmægtig eller sin Kudsk. Er det retfærdigt?

Kunde Fjerdestanden og Kvinden ved Sympathie og ærlig Veiledning helt ud erhverves for den Side, der vil en rolig og sindig Udvikling i hjemligt Spor uden Dikkedarer og Fjas - sandelig vilde vi ikke da have vundet Medkjæmpere, der

420 vilde bringe os Seier i meget nær Fremtid.

*

Og saa tilslut nogle Ord, mere specielt ligeoverfor den akademiske Ungdom.
425 Det er først og fremst en Advarsel mod at lytte for meget til de Røster, der i
Studenterverdenen lyder til Eder om, at I ere Blomsten af Landets Ungdom osv.

For det første er hertil at bemærke, at Studenterstanden ligesom andre Stænder
430 rekruteres fra saa mange forskellige Samfundslag, tilføres saa mange baade gode
og onde Elementer, at en almindelig Generalregel for Studenternes Habitus ikke
med Sandhed lader sig opstille. Jeg er ganske godt kjendt i Studenterverdenen,
men vilde ikke vove mig til at give nogen saadan Fælleskarakteristik til
Studenternes Kor. Sandheden er vel, at blandt os blander Roser sig med Torne
435 som andensteds.

Lad os vogte os for ensidig Selvtilfredshed, men lad os ogsaa afvise ensidig
Nedrakken. Naar f. Ex. Arne Garborg, der jo skulde være godt kjendt blandt
Bondestuderne, giver en saadan skildring af disse som Helhed, som skeet er i
440 hans "Bondestudentar", hvor Bondestuderne fremstilles som feige, sedske,
hidsige efter at naa Velstand og Magelighed, og derfor ofrende sin
Overbevisning - og foragtende den Samfundsklasse, hvorfra de selv ere udgaede
- saa maa vi haabe og tro, at den Kreds af Studenter, hvori Garborg færdes og fra
hvilken han henter sine Billeder, danner en sørgelig Undtagelse fra sine
445 Standsfæller, og de, der ere forvissede om, at saa er Tilfældet, pligter at nedlægge
Protest mod, at alle Bondestuder af Forfatteren slaas sammen under et og
skildres paa denne Maade. Overdrivelse i Ros og Overdrivelse i Daddel, - begge
Dele ere lige lidet skikkede til at stifte Gavn blandt os og for os.

450 Ser vi nu med nøgternt Blik paa denne "Blomsten af Landets Ungdom", saa vil
det strax falde i Øinene, at der er saa mange Blomster, at Varens Værdi
nødvendigvis maa dale. Der taltes ved Immatrikuleringsfesten iaar et Alvorsord
til Ungdommen, som ogsaa før er fremholdt gennem Pressen, og det var dette,
at Agtelse for og Lyst til legemlig Arbeide og praktisk Bedrift ikke synes at være
455 saa stor, som ønskeligt og gavnligt kunde være. Det kan ikke fornægtes, at en
stor Del af dem, der gaar den saakaldte studerende Bane, ligesaameget lokkes
dertil ved Udsigten til et mere ubundet Ungdomsliv og en sikker Fremtid, som

ved Kjærlighed til selve Studierne eller alvorlig Trang til fremtrædende
460 Virksomhed i Statens Tjeneste. Særlig for disse er en Overseen af det legemlige
Arbejde høist uberettiget. Aandens Arbeider og Haandens Arbeider bør
gjensidig agte og støtte hinanden som Ligemænd, men begge staar over den, der
driver "Aandsarbejde" som Haandværk.

465 Ligesom man ved Valget af Livsbane bør holde sig dette legemlige Arbejde og
den praktiske Bedrifts Ligestillethed for Øie, saaledes bør dette heller ei
glemmes, naar vi som fuldlærte Akademici, som Sjælesørgere, Læger, Lærere,
Dommere eller Lignende gaar ud for at virke blandt Folket. Vi skulle erindre, at
vi da ere kaldede ikke til at befale, men til at vejlede og gavne, og at vi ved
470 Kjærlighed, Ligefremhed og Forstaaelse kan virke og vinde mere end gennem
noget andet Middel. Vi maa ikke alene kunne forstaa og lempe vor Færd efter de
ringe aandelige Kaar, hvorunder den største Del af det norske Folk er henvist til
at leve. Vi maa ogsaa holde os for Øie og indrette vor Færd og vore Fordringer
efter de materielle Kaar, der er beskaaret Landets øvrige Indvaanere
475 gennemsnitsvis.

Vil Landets Embedsstand og universitetsdannede Klasse optræde med den
nødvendige Beskedenhed og Fordringsløshed i disse Retninger, da tror jeg
forvist, at der vil - til gjensidig Udbytte og Gavn - udvikle sig et bedre Forhold
480 mellem vor Stand og Menigmand, der gjerne vil belæres og høste Kundskab,
naar kun denne bydes ham bramfrit som en Ting, der falder af sig selv, ligesom -
for at bruge en Sammenligning af Dr. Starcke - den ene stopper sin Pibe hos den
anden, naar hans eget Forraad er sluppet op.

485 Jeg ved ikke bedre Maade at sammenfatte Grundtanken i foregaaende
Bemærkninger paa, end ved at citere nogle Linier, som en praktisk Mand engang
gav mig, med Anmodning om, at lægge mig dem vel paa Hjerte:

Følge ei med Strømmen, men med Tiden,

490

Hvis Du vil holde dig ung i Striden.

Faar Strømmen ta' dig, da vil den sluge dig;

495

Gaar Tiden fra dig, man kan ei bruge dig!

Kilde

Nils Vogt: Det demokratiske Høire. Christiania 1885

500

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-demokratiske-hoire>

505

510

515

520

525

530

535